

סיכום סמינר הכנת מדריכי נוער ונקודות מהותיות לקראת כנס 'יא' 2018

חיזוק מרכיב ההנחיה בעבודת המדריך:

הזמנה לאימוץ נקודת מבט אחרת/נוספת על אופן עבודתכם כמדריכים עם ומול הקבוצות שלכם, מתוך כוונה שנקודת מבט מורחבת זו תעשיר ותלווה אתכם במהלך הכנס ולאורך כל השנה.

להלן מספר עקרונות מפתח בנוגע לרצף שבין מדריך ומנחה:

1. דרך ←→ מרחב (רמת המעורבות)

אנחנו מבחינים בין מדריך, שנוטה יותר לשמש כ"מורה דרך" (כלומר: זה שאחראי על הקבוצה, מגדיר דרך אחת בה יש לצעוד, נותן את המפות ובעצם מחזיק ומספק לקבוצה את כל הידע) למנחה שמגדיר את גבולות מרחב הפעולה ומאפשר לקבוצה לפעול באופן אותנטי ועצמאי יותר. שחרור האחריות הבלעדית לתוצאה ומעבר להסתכלות ששמה חלק מן האחריות (אם לא כולה) על החניכים - גם במחיר תוצאה שעשויה להיחשב "אי הצלחה". אימוץ נקודת מבט של "התבוננות משתפת", כלומר בניגוד למדריך שמושך את כל הקבוצה כמנחה אני לוקח צעד אחורה, מתבונן ומאפשר לקבוצה לפעול.

DOING מול BEING

2. מטרה פרקטית ומיידית (נקודתית - בדר"כ קשורה בתוצאה) לעומת מטרת עומק הקשורות בצמיחה אישית. דגש על התהליך כבעל ערך עצום בפני עצמו ומעבר למטרה הפרקטית.

3. חשיבות העיבוד: האופן שבו אני כמדריך נוער משמש כ"סוכן שינוי" ומוביל שיח בריא ומקדם בקבוצה. כל סיטואציה היא הזדמנות - מודעות ועירנות לכך תיצר מגוון הזדמנויות להתפתחות אישית וקבוצתית.

התבוננות - עצירה - שיח.

חשוב להבהיר כי ההפרדה בין השניים היא לצורך הלמידה וההתנסות ושבמציאות ובעבודה כל אחד הוא גם וגם לפי הצורך והזמן. מדובר בסקאלה ונכון לבחור את עוצמת כל מרכיב לפי המטרות ומצב הקבוצה.

דגשים לתהליך העיבוד עם הקבוצה

מבנה:

מה קרה?: איך היה התרגיל? - האם ניצחתם? - איך פעלתם שונה מנקודה מסוימת? - מה עשיתם שונה? - מה עבד? - מה לא עבד?

איך אני מרגיש?: איך היה? - איך היה לכם התרגיל? - מי נהנה בתרגיל? - מישהו מספק אמיץ כדי להודות שחלק מהתרגיל לא היה לו נעים? - איך הרגשתם?

איך אפשר לעשות אחרת?: איך אפשר אחרת? - אם היינו מתחילים את התרגיל עכשיו שוב, מה הייתם עושים אחרת? - מחר אני מעביר את אותו התרגיל לקבוצה אחרת, איזו עצה תיתנו להם?

מה ניתן ללמוד מזה?: איפה זה נוגע בחיים? - איפה עוד בחיים אנחנו מתנהגים דומה? - איפה גם בחיים, כמו בתרגיל: לא עמדתי על שלי/כעסתי/נעלבתי/הובלתי/הובילו אותי/ירדתי על מישהו.....? - האם גם בקבוצה ילד אחד שמחליט "לפוצץ שיעור" יכול לעשות את זה? מה ניתן לעשות במצב כזה?

- שיקוף: "אני רואה ש..", חזרה על דברי החניך במילים אחרות או ביחס לדברים שאמרו בקבוצה.
- איסוף/ פיזור של דברי החניכים לכדי קול הקבוצה, יצירת הדהוד בהיר לדבריהם.
- שבירת כלים/ מה קורה פה? עצירת השיחה/ המשימה לפעמים באופן פרובוקטיבי (תלוי קבוצה) כדי לנצל את המומנט ולהעלות נקודה.
- מיקום המדריך במרחב: להתערב פחות ולהתבונן יותר. חשיבות התצפית על פעילות והתנהלות הקבוצה ככלי משמעותי להכנה של העיבוד ולבחירה בסוג ההתערבות בהתנהלות הקבוצה: הביטו מהצד, כל דבר שבבטן מתחשק לכם להתערב במהלך הפעילות תרשמו לכם (בדף או בראש), זהו החומר לעיבוד שאחרי התרגיל.
- מומלץ להזמין מישהו מתוך בני הנוער (ואף יותר ממישהו אחד) לתצפת על הקבוצה ולקחת חלק בעיבוד. לרוב זה מעצים מאוד את שלב העיבוד ומוסיף ליכולת שלהם להתבונן על עצמם.
- מעגל מטרות: כאשר עולה בקבוצה שלנו הקול "למה אני פה? מה זה המקום הזה? למה הבאתם אותי לכאן?" עצרו וקיימו מעגל מטרות. שאלו בצורות שונות את השאלה "למה אני פה?". ניתן לכוון את השאלה לרמה של הקבוצה. למה אני פה בטיול? למה אני פה בטבע? למה אני פה בקבוצה? למה אני פה בעולם? במידה ומשתתפים מדברים על מה הם לא רוצים ומה לא מצאים להם, טוב יהיה לשאול אותם מה כן? טוב יהיה לשקף לקבוצה בשלב זה שיש מגוון מטרות גדול בקבוצה קטנה וגם תשובה כמו "אין לי מטרה" ניתן "לסובב" כ"המטרה שלי היא למצוא מטרות בחיי".

תהליך בחירת ובניית הפעילות

כמנחה אני בוחר את הפעילות (למשל: תכנון פעילויות לחופש פסח) בהתאם לתמות שאני סבור שיש לקדם בקרב החניכים שלי - בדיוק כפי שאנו בוחרים משימת o.d.t בהתאם למטרות ולשלב הקבוצתי. **חשיבות הגדרת המשימה** הפרקטית כחלק מהעשייה החינוכית ובאופן שישירת את תהליכי העומק (לדוגמה: הכנת ארוחת בוקר כמשימת o.d.t). בואו נשים רגע בצד את התוכנית השנתית ונשאל- מה המטרה שלנו בביצוע המשימה הזו? מה המטרה בהבאת הקבוצה שלנו לכנס הקרוב? מה המטרות שהיינו רוצים שהקבוצה שלנו תגיע אליהן במהלך השנה? בתהליך הבחירה והבנייה של הפעילות אנו שואלים את עצמנו:

- מהי המטרה? מה אני רוצה להשיג מהפעילות ברמה האישית והקבוצתית?
- התאמת הפעילות למטרות, בחירת פעילות שתהיה רלוונטית ביותר לקבוצה הספציפית ולרגע הנתון בזמן ומה שהיא מתמודדת איתו.
- הגדרת הפעילות כ"מרחב": יש לקבוע את חוקי המשימה והמגבלות. מתן מסגרת ברורה לשם פעולה עצמאית בתוך המסגרת.
- עיבוד! תוך שימת לב להישאר ממוקדים במטרות שהוגדרו ולא לזלוג אלא אם כמנחה החלטתי שההתרחשויות מצריכות התרחקות של ממש מהמטרה והתמקדות במה שעלה.

למידה אתגרית O.D.T

משבצת אופטימלית תחומה ומוגדרת ליישום כל העקרונות שדוברו בסמינר הכנה ומרוכזים במסמך זה. במשבצת זו תעשו שימוש בשתי משימות (לבחירתכם) מעולם הלמידה האתגרית o.d.t. אנו ממליצים לשים דגש בבחירת המשימה לאור המטרות שאתם מבקשים להשיג ולא להיפך (כלומר - לכפות מטרה על תרגיל לא מתאים).

משימות אפשריות:

קפיצה בחבל:

הציוד: חבל של כ 15 מטר.

ארגון המשימה: מוצאים עץ אליו ניתן לקשור את החבל במקום חלק ונקי ממפגעים. קושרים אותו הדוק בגובה החזה.

הוראות המשחק: מעמידים את הקבוצה בחצי עיגול בצד אחד של החבל לתדרוך. זוהי משימה בשלבים. מטרת הקבוצה בכל שלב לעבור לצד השני של החבל מבלי שהוא פוגע במי שמנסה כרגע לעבור! אם החבל פגע – חוזרים ומנסים שוב!

- שלב ראשון - אחד אחד מתחת לחבל.
- שלב שני - בזוגות מתחת לחבל.
- שלב שלישי - חמישיות מתחת לחבל.
- שלב רביעי - שתי חצאי קבוצות מתחת לחבל.
- שלב חמישי - כולם יחד.
- שלב שישי – רכבת מתחת לחבל. אחד אחד. כל סיבוב חייב מישהו לעבור! אסור סיבוב ריק ואסור שניים באותו הסיבוב.
- שלב שביעי – קפיצה אחת בחבל ויציאה בצד שני.
- שלב שמיני – קפיצה אחת בזוגות ויציאה בצד השני
- ועוד ועוד ועוד רעיונות.

תיל חשמלי:

הציוד: חבל של כ 10 מטר.

ארגון המשימה: מוצאים צמד עצים / עמודים אליהם ניתן לקשור את החבל במקום חלק ונקי ממפגעים. קושרים אותו הדוק בגובה שמתאים לכם מבחינת רמת האתגר שנכון לקבוצה להתחיל ממנה.

הוראות המשחק: מעמידים את הקבוצה בחצי עיגול בצד אחד של החבל לתדרוך. זוהי משימה בשלבים. מטרת הקבוצה בכל שלב לעבור מעל החבל לצד השני מבלי לגעת בו ותחת מגבלות שונות.

דוגמאות למגבלות ושינויים שמעלים ומורידים רמת קושי:

- גובה החבל. כדאי להתחיל מגובה חזה בערך ולאט לאט לעלות.
- מעבר ביחידים (מותרת כמובן עזרת הקבוצה).
- מעבר בזוגות (נותנים ידיים ואסור להיפרד).
- בחמישיות (נותנים ידיים ואסור להיפרד).
- קבוצה שלמה (נותנים ידיים ואסור להיפרד).

- בלי לדבר (עם ידיים או בלי)
- עיניים עצומות (עם ידיים או בלי. יחידים / זוגות/ ועוד).
- חלק מהמשתתפים על רגל אחד

ניתן גם להגדיר שהמשימה היא מעבר מתחת לחבל ואז כל המשימה משתנה...

מבוך תלוי:

הציוד: לוח מבוך + בד ירוק + גולה שקופה + סטופר.

ארגון המשימה: פורשים את הבד הירוק על הרצפה (אם יש צורך שמים אבנים ב4 פינות) ובמרכזו את לוח המבוך. פורשים את כל החבלים שלו לצדדים כך שלא תיווצרנה הצלבות. מניחים את הגולה בנקודת ההתחלה.

הוראות המשחק: מטרת הקבוצה להצליח לאזן את הלוח בצורה המיטבית ולהוביל את הגולה מנקודת ההתחלה לנק' הסיום בזמן הקצר ביותר. התוצאה הסופית היא שקלול של שני זמנים נפרדים. זמן השיא עם גולה אחת וזמן השיא עם 2 גולות.

מספר כללים:

את הלוח יש לאחוז אך ורק בקצה החבל. הבד הירוק משמש למרכז הלוח - דריכה של אחד המשתתפים על הבד בזמן המדידה מחזירה את הגולה לנק' ההתחלה והזמן ממשיך לרוץ. גולה שנופלת באחד מחורי הלוח חוזרת גם היא להתחלה והזמן ממשיך. אין "להקפיץ" גולה מעל המבוך. גולה שקפצה מעל אחד הקירות חוזרת גם היא להתחלה.

במדידה עם שתי גולות – אין הכרח שהן תהיינה צמודות לאורך כל הדרך אבל הזמן נעצר רק כאשר שתיהן מגיעות לסוף. אם גולה אחת מגיעה ראשונה היא אינה יוצאת מהמשחק ויש להביא את הגולה השנייה מבלי שהראשונה נופלת או חוזרת אחורה. גולה אחת שנופלת מחזירה גם את השנייה להתחלה.

ואריאציות נוספות למשימה:

- בדממה מוחלטת.
- כל הקבוצה מכוסת עיניים ורק אחד שלא נוגע בלוח רואה ומכוון
- 3 גולות.
- כל רעיון נוסף שעולה לכם.

מאסטר שף

תחרות המאסטר שף היא כלי נוסף להצמחת נוער עצמאי, יוזם, אחראי ועוד. המטרה היא התהליך החינוכי. האופן שבו אתם כמדריכי הנוער תתפסו את התחרות ותגדירו אותה מול החניכים הוא מהותי. אנו רואים בתחרות הבישול כסדנה זעירה בפני עצמה. זו הזדמנות "להתאמן" על כל ההיבטים החינוכיים שמעסיקים את הקבוצה (אמון, תחרות הוגנת, אחריות אישית וקבוצתית, לקיחת חלק פעיל, התבוננות על תפקידים בקבוצה, ועוד ועוד).

טיול בשדה בוקר

הטיול מהווה (שוב) קרקע פורייה עבור הקבוצה ויכול להוות מעין "מיני" מסע קבוצתי המוכר לנו מעולם הלמידה האתגרית. בחלק זה היו ערניים להתרחשויות משמעותיות אשר אפשר לשקף לבני הנוער, שכן טיול מזמן הזדמנויות רבות בכל הנוגע לתהליכים קבוצתיים ואישיים. הגדירו וזכרו את המטרות הקבוצתיות שלכם טרם היציאה לטיול ונצלו את הטיול להשגת המטרות.

מתודות אפשריות:

שיחות אישיות נינוחות תוך כדי צעידה - אתם בוודאי כבר עושים את זה במהלך טיולים... כדאי יהיה לנהל שיחה אישית 1 על 1 עם כל אחד מחברי הקבוצה. תנו למשתתפים לקבוע את נושא השיחה. בנוסף, אם משתתף כרגע במצב רגשי קשה ואתם איתו, תציעו לו בנעימות להמשיך את השיחה בהליכה במקום בישיבה... השינוי יהיה מורגש. זה זמן טוב להציף דברים, לבדוק איפה החניכים עומדים ביחס למה שהיה עד כה, להעלות את נושא הבחירה ובכללי זו פרקטיקה טובה להציף דברים בעיקר במקרה של קבוצה עם דינמיקה שלא פותחת דברים בשיחות קבוצתיות.

הליכה משותפת "זחל" - בוחרים קטע דרך מתאים לרמת הקבוצה. בחורים מטרה (נקודת סיום לתרגיל) משתמשים בחבל ארוך (עדיף עם קשרים עליו כדי להדגיש אם אחד המשתתפים עוזב. ניתן גם לבצע ע"י קשירת המשתתפים סביב המותניים (רמה גבוהה מאוד) או הליכה במעגל חבל (יוצרים מעגל חבל עם קשר בקצה, מקבצים את המשתתפים לתוך המעגל ועליהם ללכת עם החבל מבלי שהחבל ייפול לקרקע).

"להוריד אבן מהלב" - השתמשו באבן כדי לייצג דבר בחיים שעוצר אותנו, מפריע לנו, היינו רוצים שלא יהיה בחיינו. הלכו קטע דרך עם האבן אצלכם בכיס או תיק (ניתן פה להציע שכל שאתם מרגישים שהקושי או המחסום שלכם יותר גדול וכבד תבחרו אבן יותר גדולה וכבדה). לאחר הליכה (יכולה להיות קצרה מאוד) אנו הקבוצה מתכנסת במעגל וכל אחד יכנס בתורו, יניח את האבן שלו במרכז המעגל ויגיד מה הוא משאיר מאחור (לדוגמא: אני משאיר מאחור פחד מריבים, משאיר מאחור ביישנות, משאיר מאחור את הכעס שלי וכדו..)

בהקשר זה ניתן גם לקחת את זה לכיוון חיובי של מה אני לוקח איתי ולא מה אני משליך וליצור רוג'ום קבוצתי: כל חניך בוחר אבן מיוחדת עבורו, עדיף שטוחה, ומוסיף אותו בתורו לרוג'ום הקבוצתי תוך שיתוף הקבוצה לגבי משהו שיישאר איתו מהכנס/טיול וכו'.

אבן דיבור - מי שמחזיק אותה מקבל את רשות הדיבור. נחמד לבחור משהו מיוחד, או אפילו להכין משהו איתם שיהיה נחשק. האם זו צורת התערבות שתואמת את מצב הקבוצה שלכם? האם הקבוצה זקוקה ל"קביים" מסוג זה? חשוב להתייחס לאבן הדיבור ככלי עזר לקבוצה שרחוקה עדיין מן היכולת ללמוד לנהל שיח ודיוק תרבותית וזקוקה לכלי עזר חיצוני.

בהצלחה!